

DE GROENE AMSTERDAMMER

Kunst & Cultuur

Vissenhotels

De tentoonstelling *Dieren van de grachten* in het Amsterdamse Grachtenmuseum leert ons veel over hoe wij omgaan met onze omgeving.

Daan Stoop

18 augustus 2025 – verschenen in nr. 34

Dieren van de grachten
© Van Santen & Bolleurs

© Isabella Rozendaal

‘Dieren zijn zulke prettige vrienden’, schreef George Eliot. ‘Ze stellen geen vragen. Ze geven geen kritiek.’ Het citaat staat op de muur van het Grachtenmuseum, bij de tentoonstelling *Dieren van de grachten*. Maar eigenlijk is het misplaatst. Want de dieren die hier te zien zijn, zeggen juist wél iets – over ons. Over hoe wij omgaan met onze leefomgeving.

Voor de tentoonstelling presenteert het museum twaalf diersoorten die in en rond de Amsterdamse grachten leven. Elk van hen vertelt iets over de stad en haar bewoners. Neem de meerkoet, die zijn nest bouwde van mondkapjes, (plastic) verpakkingen, van een Mars-reep uit 1994 en een McDonald’s-doosje uit 1996. Hoe dieper bioloog Auke-Florian Hiemstra het nest onderzocht, hoe ouder het afval bleek. Een soort archeologische opgraving van een broedplek die van generatie op generatie wordt doorgegeven. De kuikens kruipen uit het ei en het eerste wat ze zien? Een Snickers-logo.

Of de grachtenmossel: onzichtbaar, zeker niet eetbaar, maar onmisbaar. Deze stille ecosysteemingenieurs – meer dan een miljoen in totaal – zuiveren per stuk tot vijftig liter water per dag. Ze komen pas in beeld als de gemeente fietswrakken uit het water vist, zo’n twaalfduizend per jaar. Her en der liggen inmiddels kunstriffen in het water, als experiment: kunnen die helpen om de waterkwaliteit verder te verbeteren?

En dan is er de rivierdonderpad, een klein visje dat zijn naam dankt aan een oude volksmythe: men geloofde ooit dat hij bij onweer tevoorschijn kwam. Het museum typeert hem als een ‘nachtbraker’ – een schuwe jager die ’s nachts op zoek gaat naar waterpissebedden en muggenlarven. Door vervuiling en het verdwijnen van beschutte plekjes in de gladde, nieuw aangelegde kademuren zijn er nog maar zo’n honderd over.

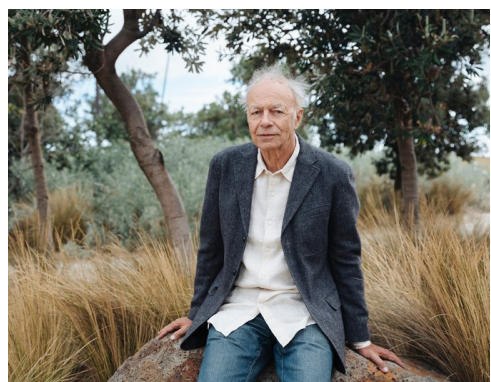
Om het verlies aan schuilplekken te compenseren zijn, ondanks de hotelstop, speciale vissenhotels geplaatst van 3D-geprint beton, steen en klei. Zo liggen er rond de Jacob Catskade alleen al vijftig. Die bieden onderdak aan soorten als de rivierdonderpad, die de holtes nodig heeft om zijn eitjes veilig af te zetten en te beschermen. Nu Amsterdam tweehonderd kilometer aan kade vernieuwt, is het van belang dat er geschikte plekken bijkomen. Met onderwatercamera’s wordt gevolgd of de hotels ook

daadwerkelijk worden gebruikt.

Na overleg met stadsecologen selecteerde het Grachtenmuseum de meerkoet, rat, knobbelzwaan, gierzwaluw, halsbandparkiet, meeuw, Amerikaanse rivierkreeft, rivierdonderpad, stekelbaars, Chinese wolhandkrab, paling en mossel. Elk kreeg een typering mee – van ‘expat’ tot ‘vuilnisman’, van ‘flaneur’ tot ‘herrieschopper’. Daarmee is *Dieren van de grachten* een kleine, toegankelijke en informatieve tentoonstelling. De natuur-insteek is daarbij diametraal anders dan bij het Art Zoo Museum, vijftig meter verderop, waar kunst en esthetiek centraal staan.

Volgens directeur Martijn Bosch leeft inmiddels ‘bijna een kwart van alle Nederlandse diersoorten in Amsterdam’. In een nest van plastic, een verdwijnend visje, een mossel die ons water zuivert, klinkt een stille boodschap. De vraag is niet *of* we samenleven met deze dieren, maar of we bereid zijn naar hen te luisteren.

Lees ook:

50 jaar Animal Liberation

Kunnen dieren lijden? vroeg Peter Singer zich een halve eeuw geleden af. Ja, en dat doen ze nog steeds

Daan Stoop 4 juni 2025

Angst: Bioloog Daniel T. Blumstein

Hoe angst ruikt? Evolutiebioloog Daniel Blumstein kan er fascinerend over vertellen

Daan Stoop 20 november 2024

Dieren van de grachten, t/m 23 november, Grachtenmuseum, Amsterdam.

Uit: *De Groene Amsterdammer* van 20 augustus 2025

www.groene.nl/2025/34

